

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

פרשת תצוה

"וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ"

"וְהָיָה עַל אֶהָרֶן לְשֵׁרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְפָנֵי ה' וְגו' ע"כ (תצוה כח לה).

-א-

בבעל הטורים (שם) ונשמע ג' במסורה: "ונשמע קולו בבוא אל הקדש" (שם), "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (משפטים כד ז), "ונשמע פתגם המלך" (אסתר א כ). והיינו דאמרין במגילה (ג ב) אמר רבה מקרא מגילה ותלמוד תורה מקרא מגילה עדיף, מקרא מגילה ועבודה מקרא מגילה עדיף, והיינו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע דהיינו תלמוד תורה, ועבודה דכתיב בה ונשמע קולו, ונשמע פתגם המלך והיינו קריאת מגילה וסמך ליה כי רבה היא (אסתר א כ), אלמא דעדיף טפי, וגם רבה קאמר לה, עכ"ל.

-ב-

גם נראה לפרש דברי המסורה, בהקדם הביאור בהקדמת בני ישראל בסיני נעשה לנשמע. והוא על פי מה שכתב הנצי"ב בקדמת העמק (בהקדמה לספר 'העמק דברי אות ב) מכל מקום אינו דומה קורא אותה בפעם הראשונה לחזור ושונה אותה. וכדאיתא במגילה (ד א) כמאן דאמרי אעבור פרשתא דא ואתניי. ובא הגמרא שם לבאר הא דאמר ריב"ל חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום. סבור מינה למיתני מתניתין דידה ביום, א"ר ירמיה לדידי מיפרשא מיניה דרבי חייא בר אבא כגון דאמרי אעבור כו'. וכבר ידוע הפלא שבזה דאם כן מאי קמ"ל ריב"ל הרי משנתנו היא (מגילה כ א) אין קורין את המגילה אלא ביום. ונראה דבא ריב"ל עצמו לבאר דבריו במה שאמר ולשנותה ביום ולא אמר לקרות את המגילה בלילה ביום. אלא להא לא אצטרך דמשנתנו היא. ולא העלה ריב"ל אלא דמצוה לשנותה ביום. והיינו כגון דאמרי אעבור פרשתא דא ואתניי דמשמעו כדי להתבונן בה יותר. כך מצוה לקרות המגילה ביום בשום לב יותר ממה שקורא בלילה, עכ"ל.

ומבואר בדבריו דצריך שיתוסף בפעם השניה יותר, דבפעם הראשונה קורא בקריאה בעלמא ובפעם שניה צריך לשנותה, פי' לשנות המגילה בשום לב יותר ממה שקרא בלילה. ובשפת אמת (מגילה ד א) בד"ה ואריב"ל וכו' והנה למסקנא יל"ד למה אמר לשנותה ולא אמר דחייב לקרותה בלילה וביום, וכו', ואפשר דהא דאמר ולשנותה משום דעיקר מצותה ביום היא, והקריאה בלילה היא רק שיהי ביום קריאה שניה, ונ"מ בהא דהיכא דביממא לא יהי עליו חיוב גם בלילה פטור, ונ"מ במוקף שנכנס לעיר בליל י"ד וקודם עה"ש ילך למקומו דפטור מקריאת הלילה, עכ"ל.

והוא על דרך שנתבאר דעיקר החיוב של היום הוא לשנותה, ובשום לב יותר ממה שקרא בלילה.¹

ולהמתבאר מבואר היטב מה שהקדימו ישראל בסיני "נעשה ונשמע", דבנעשה כלול ג"כ השמיעה [דהרי אי אפשר לעשה בלא שמיעה] וא"כ מה שאמרו ונשמע ע"כ הכוונה לשמוע פעם שניה כדי להתבונן בו.

-ג-

ברכות (כח ב) במשנה רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים, ע"כ. ובגמרא שם (כט ב) רבי אליעזר אומר וכו' מאי קבע אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא כל שתפלתו דומה עליו כמשושי, ורבנן אמרי כל מי שאינו אומרה בשון תחנונים. רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו כל שאינו יכול לחדש בה דבר. אמר רבי זירא אנא יכילנא לחדושי בה מילתא, ומסתפינא דלמא מטרידנא, ע"כ.

סוכין לדבריהם בברכות (יח א) אמר ליה אם קרית לא שנית וכו' ע"כ. ובפי' רש"י (שם) בד"ה לא שנית לא חזרת עליו פעם שנית כדי שתבונן בו עכ"ל. והוא כמו שנתבאר בפי' לשנותה דבפעם השניה צריך שיתבונן בדברים.

וע"ע מש"כ עדר"י בעיון יעקב (על העיון יעקב, הוריות יג) בד"ה שלחו להו, סיני עדיף. **ביבות** (ד ב) והא אמר רבי יוחנן, בתחלה אומר: ה' שפתי תפתח, ולבסוף הוא אומר: יהיו לרצון אמרי פי! אלא: התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח - כתפלה אריכתא דמאי, וכו' ע"כ.

בפי' רבינו יונה (שם ג א מדפי הר"ף) ובקב הישר (פרק מח) ובקדושת לוי (ואתחנן) בד"ה או יבואר, כתבו טעם במה שתיקנו התחלת התפילה בהפסוק "ה' שפתי תפתח", פי' משום דהוא מתקנת חכמים להוסיף פסוק זה.

גם י"ל ובהקדם מש"כ באבן עזרא (יתרו יט ט) בד"ה ויאמר וכו' ומלת הגיד לעולם על דבר חדש שלא הזכירו, עכ"ל. וכ"ה במפרשי רש"י (ויחי מח א) כי על החדשות נופל לשון הגדה ולא לשון אמירה, ע"י בשפת חכמים (שם אות ע). ולכן תקנו לומר פסוק "ה' שפתי תפתח ופי גיד התלצות" כדי לבקש על התפילה שתהיה בבחינת "ופי גיד התלצות" פי' בהתחדשות, וזה הוצרך רק לדורות אח"כ על בקשה זו, והוא כמו שנתבאר דהתפילה צריכה שתהיה בהתחדשות.

שם: ושני הפירושים אמתיים כי בילדותו ובהחרותו של אדם אזי אין צריך סיעתא דשמיא כל כך לענין הזכרון כי גירסא דינקותא אין שכיחה מצויה כל כך אבל צריך סיעתא דשמיא לכוון ההלכה אל האמת כי השכל אינו מושלם בילדות עפ"י טבע ע"כ אחז"ל (יומא כו א ע"ש) האי צורה מרבנן דאורי הוראה או מיהודה או מלוי או מיששכר, כי הוא לא שכיח. ואמנם בימי השיבה הוא בהיפוך שהשכל כבר מיושר וטבעו הוא שיכוין ההלכה אל האמת ולא ישתבש בשיבושים אך צריך סיעתא דשמיא שלא ישכח כאצבע בבירא לשכחה (ע"י עירובין ג א) שנחלשו חושי הזכרון כידוע וצריך לזה סיעתא, וכשזוכה אדם לשניהם גם יחד ששכלו ישר ושלם וגם זוכר ואינו שוכח הרי הוא יקן ושיבה גם יחד כי זקן הוא בחור שקנה חכמה כמש"ל בתקום והדרת פני זקן, ושיבה הוא שב וישיש ממש, נמצא זה שהגיע לשניהם גם יחד תו לא צריך לסיעתא דשמיא יותר כי כבר עזרו הייית בתכלית העזר וסיעתא דשמיא האפשרי - אך מ"מ צריך עזר ורחמי ה' שיוסיף לו כח להעמיד תלמידים בזקנותו מצד תשורת כח הדיבור ואל יחר גרונו ח"ו. והיינו דקאמר דהע"ה וגם עד זקנה ושיבה שכבר זכיתו לשניהם גם יחד, מ"מ עדיין אל תעזובי עד אגיד רועך לדור לכל יבוא גבורתך לבשר צדק בקהל רב. [תקצ"ג], עכ"ל.

וע"י עוד במדרש רבה (כי תשא מא ו) ובחי' הרד"ל (שם אות ו).

¹ **סוכין לדבריהם בברכות** (יח א) אמר ליה אם קרית לא שנית וכו' ע"כ. ובפי' רש"י (שם) בד"ה לא שנית לא חזרת עליו פעם שנית כדי שתבונן בו עכ"ל. והוא כמו שנתבאר בפי' לשנותה דבפעם השניה צריך שיתבונן בדברים.

² **וע"ע מש"כ עדר"י בעיון יעקב** (על העיון יעקב, הוריות יג) בד"ה שלחו להו, סיני עדיף. **ביבות** (ד ב) והא אמר רבי יוחנן, בתחלה אומר: ה' שפתי תפתח, ולבסוף הוא אומר: יהיו לרצון אמרי פי! אלא: התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח - כתפלה אריכתא דמאי, וכו' ע"כ.

בפי' רבינו יונה (שם ג א מדפי הר"ף) ובקב הישר (פרק מח) ובקדושת לוי (ואתחנן) בד"ה או יבואר, כתבו טעם במה שתיקנו התחלת התפילה בהפסוק "ה' שפתי תפתח", פי' משום דהוא מתקנת חכמים להוסיף פסוק זה.

גם י"ל ובהקדם מש"כ באבן עזרא (יתרו יט ט) בד"ה ויאמר וכו' ומלת הגיד לעולם על דבר חדש שלא הזכירו, עכ"ל. וכ"ה במפרשי רש"י (ויחי מח א) כי על החדשות נופל לשון הגדה ולא לשון אמירה, ע"י בשפת חכמים (שם אות ע). ולכן תקנו לומר פסוק "ה' שפתי תפתח ופי גיד התלצות" כדי לבקש על התפילה שתהיה בבחינת "ופי גיד התלצות" פי' בהתחדשות, וזה הוצרך רק לדורות אח"כ על בקשה זו, והוא כמו שנתבאר דהתפילה צריכה שתהיה בהתחדשות.

לקבלת הגליון ולתגובות 'באר התורה': a0527677650@gmail.com